

Alcoholisme en genetica

Donders NCGM, Snelders S, Pieters T, Van Geelen N, Meijman FJ, Van der Stel IC. *Alcoholisme en het genetisch venster; een nieuwe kijk op alcoholverslaving?* Den Haag: SMO 2006. 114 pagina's, € 17,50 incl. verzendkosten. Te bestellen via www.smo.nl. ISBN 90-6962-227-0.

Dit boek, van de Stichting Maatschappij en Onderneming in samenwerking met de afdeling Metamedica van het VU medisch centrum, is de weerslag van een inventarisatie van de actuele en historische kennis over de genetische aspecten van alcoholverslaving. Er wordt vooral ingegaan op toekomstige mogelijkheden die genetische informatie biedt voor het opsporen, behandelen en voorkomen van alcoholverslaving en op de veranderende beeldvorming rondom alcoholisme. Dit alles is gebaseerd op literatuuronderzoek, gesprekken met wetenschappers, hulpverleners en alcoholisten en groepsbijeenkomsten met deskundigen en belanghebbenden.

Praktisch toepasbare genetische kennis blijkt nog niet voorhanden, maar stukje bij beetje wordt meer bekend. Zo wijzen tweeling- en adoptieonderzoek uit dat genetische aspecten (naast omgevings- en psychosociale factoren) bijdragen aan een verhoogde gevoeligheid voor alcoholproblematiek, waarbij de erfelijke invloed bij mannen sterker lijkt te zijn (40-50%) dan bij vrouwen (20%). Verder is uit onderzoek gebleken dat die verhoogde gevoeligheid te maken heeft met variaties in diverse genen die betrokken zijn bij processen van de neurotransmitters dopamine, serotonine en GABA. Er is echter (nog) geen test waarmee de polygenetisch bepaalde kwetsbaarheid op betrouwbare wijze kan worden aangetoond. Het lijkt ook niet waarschijnlijk dat die test er (snel) zal komen; daarvoor zijn de associaties tussen individuele genen en de kans op verslaving te zwak.

De ontwikkelingen op farmacogenetisch gebied lijken meer perspectief te bieden. Als concrete toepassing kan worden gedacht aan de mogelijkheid om vooraf te bepalen of een medicamenteuze behan-

deling effectief zal zijn op grond van het individuele genetische profiel. Maar ook dit is nog toekomstmuziek.

Interessant is de beschrijving van historische veranderingen in de beeldvorming over alcoholisme en de mogelijke toekomstscenario's. De auteurs verwachten dat door verdere 'geneticalisering' alcoholisme steeds meer beschouwd zal worden als een chronische hersenziekte. Dat kan met zich meebrengen dat het stigma van verslaving als wilszwakte wordt vervangen door een stigma van verslaving als biologische zwakte. Gevreesd wordt dat informatie over een verhoogde predispositie voor verslaving kan leiden tot discriminatie als werkgevers of verzekeraars die uitslag te weten komen.

Meijman sluit het boek af met een aantal beleidsperspectieven en onderzoeksaanbevelingen, en met een verrassend concrete aanbeveling aan de huisarts (en het NHG): om alcoholproblematiek beter te herkennen pleit hij voor meer aandacht voor de familieanamnese, zeker nu huisartsen steeds minder vanzelfsprekend op de hoogte zijn van problematiek in hele families en opeenvolgende generaties. Hij constateert dat de NHG-Standaard Problematisch alcoholgebruik wel vermeldt dat de familieanamnese voor alcoholproblematiek vaak positief is, maar dat bij de diagnostische aanbevelingen niet wordt vermeld dit na te gaan. Een goed punt voor de herziening van de standaard én om alvast mee te beginnen in de spreekkamer.

Gerda van der Wee

Pediatrisch formularium

Van den Bosch WJHM, Van der Heijden AJ, Sukhai RN, Zwaveling J, redactie. *Het pediatrisch formularium. Een praktische leidraad.* Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2006. 510 pagina's, € 25. ISBN 90-313-44044-8.

Deze vierde editie van het *Pediatrisch formularium* geeft een goed overzicht van de kindergeneeskunde voor aios en huisartsen. Het boek heeft een handig pocketformaat en bestrijkt de meest voorkomende

ziektebeelden bij kinderen vanaf de zuigelingenleeftijd tot de oudere kinderen. Het geeft een compleet overzicht zonder oppervlakkig te blijven.

Het boek bestaat uit vijf delen. Het eerste deel bespreekt de aandachtspunten die bij kinderen van groot belang zijn zoals het omgaan met zieke kinderen, de belangrijkste valkuilen, de vaccinaties en overzichtelijke voedingsschema's.

In het tweede deel komen veelvoorkomende symptomen en klachten voor het voetlicht zoals het kind met koorts en het kind dat niet wil eten. Er is een nieuw hoofdstuk bijgevoegd dat aandacht besteedt aan overgewicht bij kinderen. Helaas ontbreekt hier een overzicht van de BMI-afkapwaarden voor overgewicht bij de jongere kinderen.

Het derde deel gaat over de spoedeisende problemen op de kinderleeftijd en is geheel herschreven ten opzichte van de vorige editie. Het geeft een goed overzicht over het beleid bij levensbedreigende situaties volgens de ABCD-aanpak met specifieke aandachtspunten bij kinderen.

Deel vier beslaat het grootste gedeelte van het boek en bespreekt de meest voorkomende ziektebeelden bij kinderen. De ziektebeelden zijn onderverdeeld in de verschillende tractus, maar er is ook aandacht voor kindermishandeling, pijnbestrijding en farmacologie specifiek voor kinderen en voor tropische ziekten. De verschillende aandoeningen worden overzichtelijk besproken in de volgorde: epidemiologie, symptomen, (differentiaal)diagnose en therapie. Talloze heldere en overzichtelijke tabellen geven snel een goed overzicht van bijvoorbeeld diagnose, behandeling en medicatie. Erg handig is bijvoorbeeld een zeer overzichtelijke tabel met de belangrijkste kenmerken van de exanthemische kinderziekten.

Het vijfde deel maakt dit boekje compleet door een overzicht te geven van de doseringschema's van de meest voorgeschreven medicatie en een complete set van groeicurven.

In diverse hoofdstukken zijn ook verwijzingen naar verschillende websites opge-

nomen. Wat ontbreekt in dit boek is aandacht voor allochtone kinderen. Een tip voor de volgende editie?

Alles bij elkaar is het formularium een nuttig boek, in een handig formaat, dat een beknopt maar goed overzicht geeft van aandoeningen op de kinderleeftijd. Een aanrader voor aios en huisartsen.

Hanneke Otters

Niet zo nuttig informatorium

Van Everdingen JJE, Glerum JH. *Diagnose en therapie, jaarboek 2007*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2007. 1264 pagina's; € 118,75. ISBN 978-90-313-4793-3.

Het voorwoord leert ons dat dit informatorium ooit een klein, handzaam boekje voor co-assistenten was – in de tijd dat er nog geen huisartsenopleiding was – en dat het is uitgegroeid tot de huidige, minder handzame 1264 pagina's, doordat 'de weg naar de eerste lijn is ingeslagen'. Als noviteit is deze editie dan ook, naast de bespreking van diagnoses per orgaan(systeem), uitgebreid met kopjes voor symptomen, 'zodat de bruikbaarheid voor de huisarts flink is toegenomen'.

Over deze laatste bewering hebben wij onze twijfels. De auteurs hebben gelijk dat huisartsen diagnoses stellen op basis van symptomen en niet andersom, maar de kleine 100 bladzijden die op deze manier ziektebeelden benaderen, zijn geen reden om dit boekwerk aan te schaffen. De uitvoering is van uiterst beperkte kwaliteit; elk symptoom wordt gevolgd door een differentiaaldiagnose, waarbij vervolgens globaal enkele diagnostische onderzoeken worden genoemd zonder in te gaan op de daaruit volgende bevindingen. Dit geheel wordt vervolgens frequent afgesloten met het behandelvoorstel 'afhankelijk van diagnose'. Kortom, een nogal circulaire redenering die niet past bij een tekst die beoogt steun in situaties van onzekerheid te geven.

Hierbij moet worden aangetekend dat het informatiegehalte nogal varieert tussen de verschillende auteurs. Zorgwekkend daarbij is dat de voorgestelde therapie

waarschijnlijk ook auteursafhankelijk is. Nergens wordt namelijk verwezen naar literatuur waarop de behandelkeuze is gebaseerd. In een tijdperk waarin de huisartsgeneeskunde wordt gezien als voortrekker van het evidence-based onderbouwen en expliciteren van zijn documentatiebronnen is dit bijna niet meer voor te stellen.

De laatste 300 bladzijden van dit werk zijn voornamelijk gewijd aan verschillende groepen van medicamenten, waar bezitters van het *Farmacotherapeutisch kompas* weinig aanvullende informatie in zullen vinden.

Onze conclusie kan dan ook niet anders luiden dan: niet aanbevolen voor alle potentiële doelgroepen: co-assistenten, aios in opleiding tot huisarts en praktiserende huisartsen. Voor al deze doelgroepen zijn voor minder geld andere bronnen beschikbaar die veel beter op hun hulpvragen zijn toegesneden.

Jasper Schellingerhout, Siep Thomas

Levensverhalen

Bohlmeijer E, Mies L, Westerhof G. *De betekenis van levensverhalen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2007. 460 pagina's, € 39,50. ISBN 9789031348749.

In zijn boek *Photocopies* beschrijft John Berger in 2½ pagina een oude bedelares, 'an old woman with a pram', die de duiven voert op Oxford Circus. Bepaalde gebaren van de vrouw doen hem aan mijn moeder denken. Dit kleine autobiografische moment leert ons veel over hoe John Berger kijkt, hoe hij schrijft, hoe hij zijn emoties neerzet voor zichzelf en de lezers. Het leert ons iets over de jeugd van John, zijn relatie met zijn moeder. En het leert ons zelfs iets over zijn moeder die net als Maeterlinck geloofde dat vogels boodschappen overbrengen van overleden personen.

In een 'flits' zien, ervaren en begrijpen we de mogelijkheden van het levensverhaal (en de autobiografie). Met het boek *De betekenis van levensverhalen* lukt dat in 450 pagina's minder makkelijk. Dat ligt deels

aan de opzet van het boek – een verzameling losse artikelen – en deels aan de schrijvers. De schrijvers zijn voor het grootste deel wetenschappers die niet voldoende hun emoties bij dit onderwerp door de tekst heen laten schemeren: een essentiële voorwaarde als je over levensverhalen schrijft. Op dit punt springen de bijdragen van William Randall en Leijdesdorp eruit.

Een samenvatting van het boek is niet moeilijk te geven. Hypothetisch-deductief weten we bijna niets van levensverhalen. Beschrijvend-intuïtief komen we iets – maar niet veel – verder en concreetiseer dat maar eens. In de hulpverlening wordt regelmatig gebruikgemaakt van het levensverhaal. Op basis van een fragmentarische theorie en vooral veel geduld en invoelend vermogen wordt soms succes geboekt.

In het boek staan veel citaten die soms 'in een flits' inzicht geven in wat de geciteerde persoon beleefde en raakte. Daar heb je die flits weer. Ik herinner me een boek van 40 jaar geleden: *The Flash* van Enid Balint-Edmonds. Dat gaf mij een beeld hoe je soms plotseling in het verhaal van een persoon een rode draad of leidend principe herkende waarmee je therapeutisch een stap verder kwam. Bovendien leerde zo'n flash je iets over jezelf als therapeut. Je zag in waarom jij het moeilijk had met deze patiënt.

Al met al denk ik dat de huisarts meer heeft aan het lezen van enkele goede (auto)biografieën dan van dit boek en vooral de kans op een 'flash' vergroot.

B. Themans